

УДК 378.091.212:005.963

DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2020-67-44-54>

## СУЧАСНИЙ СТАН ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

© Черненко Ю.Ю.

*Українська інженерно-педагогічна академія*

### Інформація про автора:

**Черненко Юлія Юрївна** ORCID: 0000-0002-8403-1853; [ychernenko678@gmail.com](mailto:ychernenko678@gmail.com); кандидат економічних наук, старший викладач кафедри креативної педагогіки і інтелектуальної власності; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003, Україна.

У статті визначено відмінності між зарубіжними та вітчизняною системами підготовкою викладачів та акцентовано на важливості знань в сфері інтелектуальної власності для спеціалістів багатьох галузей, а також їх вплив на активний розвиток інновацій і технологій в країні. Проект національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності передбачає саме у першому етапі відновлення в Україні системи перепідготовки та підвищення кадрів.

Наведено перелік законодавчих документів, що встановлюють оновлені вимоги до підвищення кваліфікації викладачів. Проаналізовано зміни щодо підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників згідно Постанови КМУ від 21.08.2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників». Представлено рекомендовані Всесвітньою організацією інтелектуальної власності основні способи навчання у сфері інтелектуальної власності.

Проведено аналіз пропозицій на ринку підвищення кваліфікації та підготовки фахівців з інтелектуальної власності в Україні та надано перелік надавачів таких послуг. Задля формування компетентностей з інтелектуальної власності у викладачів ЗВО різних спеціальностей та їх випускників рекомендовано розширити географію та урізноманітнити пропозиції спеціальностей на ринку підвищення кваліфікації та підготовки фахівців з інтелектуальної власності в Україні. Наголошено на необхідності додаткової освіти науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України через використання можливостей змішаної та дуальної форм, які поєднують очну і дистанційну форми навчання та використовують найрізноманітніші методи та ефективні інструменти, які зараз надає Інтернет і форми освітнього процесу: семінари, тренінги, майстер-класи.

Обґрунтовано програму підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників ЗВО щодо формування компетентностей в сфері інтелектуальної власності відповідно до акредитованої освітньої програми «Управління інтелектуальною власністю» в Українській інженерно-педагогічній академії (м. Харків).

**Ключові слова:** інтелектуальна власність; освіта; інновації; підвищення кваліфікації; науково-педагогічні працівники; викладачі, заклади вищої освіти; компетентності.

**Черненко Ю.Ю.** «Современное состояние повышения квалификации преподавателей высших учебных заведений в сфере интеллектуальной собственности»

В статье определены различия между зарубежными и отечественной системами подготовкой преподавателей и акцентировано на важности знаний в области интеллектуальной собственности для специалистов многих отраслей, а также их влияние на активное развитие инноваций и технологий в стране. Проект национальной стратегии развития сферы интеллектуальной собственности предусматривает именно в первом этапе восстановления в Украине системы переподготовки и повышения кадров.

Приведен перечень законодательных документов, устанавливающих обновленные требования к повышению квалификации преподавателей. Проанализированы изменения по повышению квалификации научно-педагогических работников согласно Постановления КМУ от 21.08.2019 г. № 800 «Некоторые вопросы повышения квалификации педагогических и научно-педагогических работников». Представлены рекомендованные Всемирной организацией интеллектуальной собственности основные способы обучения в сфере интеллектуальной собственности.

Проведен анализ предложений на рынке повышения квалификации и подготовки специалистов по интеллектуальной собственности в Украине и предоставлен перечень поставщиков таких услуг. Для формирования компетентностей интеллектуальной собственности у преподавателей различных

спеціальностей і їх випускників рекомендовано розширити географію і різноманітність переліку спеціальностей на ринку підвищення кваліфікації і підготовки спеціалістів по інтелектуальній власності в Україні. Зазначено необхідність додаткового навчання науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів України через використання можливостей змішаної і дуальної форм, що поєднують очну і дистанційну форми навчання, використовуючи найрізноманітніші методи і ефективні інструменти, які зараз надає Інтернет і форми освітнього процесу: семінари, тренінги, майстер-класи.

Обґрунтовано програму підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти по формуванню компетенцій в сфері інтелектуальної власності в відповідності з акредитованою освітньою програмою «Управління інтелектуальною власністю» в Українській інженерно-педагогічній академії (м. Харків).

**Ключові слова:** інтелектуальна власність; освіта; інновації; підвищення кваліфікації; науково-педагогічні працівники; викладачі, заклади вищої освіти; компетентності.

*Yu. Chernenko* "Present state of improvement of qualification of teachers of higher education institutions in the field of intellectual property"

The article identifies the differences between foreign and domestic teacher training systems and emphasizes the importance of knowledge in the field of intellectual property for professionals in many fields, as well as their impact on the active development of innovation and technology in the country. The draft national strategy for the development of intellectual property provides for the restoration of the system of retraining and promotion in Ukraine in the first stage.

The list of legislative documents that establish updated requirements for in-service training of teachers is given. Changes on professional development of scientific and pedagogical workers according to the Resolution of the Cabinet of Ministers of 21.08.2019 № 800 "Some issues of professional development of pedagogical and scientific and pedagogical workers" are analyzed. The main methods of teaching in the field of intellectual property recommended by the World Intellectual Property Organization are presented.

The analysis of offers on the market of advanced training and training of intellectual property specialists in Ukraine is carried out and the list of providers of such services is given. In order to form intellectual property competencies in freelance teachers of various specialties and their graduates, it is recommended to expand the geography and diversify the offers of specialties in the market of professional development and training of intellectual property specialists in Ukraine. Emphasis is placed on the need for additional education of research and teaching staff of higher education institutions of Ukraine through the use of mixed and dual forms, which combine full-time and distance learning and use a variety of methods and effective tools currently provided by the Internet and forms of education: seminars, trainings, master-classes.

The program of advanced training of pedagogical and scientific-pedagogical worker's institutions of higher education on formation of competences in the field of intellectual property according to the accredited educational program "Management of intellectual property" in the Ukrainian engineering and pedagogical academy (Kharkiv) is substantiated.

**Keywords:** Intellectual Property; education; innovations; advanced training, scientific and pedagogical workers; lecturer, higher education institutions; competencies.

**Актуальність дослідження і постановка проблеми.** На даний час одним із головних завдань сучасного закладу вищої освіти (далі – ЗВО) є постійне підвищення кваліфікації його викладачів, бо саме від їхнього професіоналізму залежить організація освітнього процесу. Важливим обов'язком науково-педагогічного працівника ЗВО (далі – працівник ЗВО) є формування майбутнього фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, конкурентоспроможності на сучасному ринку. Це неможливо реалізувати без впровадження інновацій в педагогічній діяльності. І дійсно, викладачі ЗВО наразі є

авторами різноманітних інноваційних освітніх матеріалів. Але більшість з них не знають, як забезпечити охорону продуктів своєї інтелектуальної праці, не говорячи вже про можливість отримання прибутку від використання об'єктів своєї розумової діяльності. В результаті впровадження викладачем інноваційних розробок, використання творчого підходу до складання проблемних задач, що мають певну невизначеність вихідних даних, які активують пошукову діяльність студента, студент також отримує нові інтелектуальні продукти. І викладач повинен бути здатен скорегувати

студента на охорону, захист і комерціалізацію своєї інтелектуальної власності. Тому забезпечення викладачів знаннями у сфері інтелектуальної власності (ІВ) є необхідною умовою сучасного якісного ЗВО.

#### *Аналіз досліджень і публікацій.*

Докладно про вітчизняний досвід у викладенні знань з інтелектуальної власності у системі вищої освіти йдеться у статті О.П. Орлюк. Автор наголошує на негативних наслідках скасування викладення курсу з інтелектуальної власності у ЗВО, що не сприяє підвищенню творчої та винахідницької діяльності, вмінню оцінювати свої результати в перспективі їх охорони механізмами інтелектуальної власності. У її дослідженні підкреслюється, що підвищення культури поваги до прав інтелектуальної власності, захисту прав інтелектуальної власності може забезпечуватися саме у процесі отримання загальних знань у цій сфері. У своїй роботі О.П. Орлюк наголошує на необхідності організації курсів із професійної підготовки у сфері ІВ для працівників ЗВО різних спеціальностей з метою підвищення потенціалу викладацького складу [1]. Також, актуальність проблеми підвищення кваліфікації викладачів ЗВО пов'язана з високим рівнем вимог, що пред'являються сучасним суспільством і чинним законодавством до науково-педагогічної діяльності через впровадження освітніх інновацій у вищих навчальних закладах України [2].

Безперечно, необхідною умовою для успішного соціально-економічного процвітання країни є розвиток системи підготовки кадрів в сфері інтелектуальної власності, де інструментами виконання цієї умови виступають саме програми вищої освіти, а гарантами – викладачі закладів вищої освіти. Про таку необхідність йдеться у фундаментальних роботах вітчизняних учених П.М. Цибульова, О.П. Орлюк, Ю.Л. Бошицького, О.В. Ісаєнко С.П. Мосова [3-7], в яких наголошено на нагальності проведення комплексної підготовки фахівців з інтелектуальної власності як у межах певних галузей знань, так і на міждисциплінарному рівні. Проблемі кадрового забезпечення процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників у сфері інтелектуальної власності в закладах загальної середньої та вищої освіти України також присвячено статті М.І. Лазарева, В.Е. Лунячека, Н.П. Рубан, В.М. Тіманюк, Н.С. Фесенко [8-10].

Міжнародний досвід організації професійного розвитку науково-педагогічних працівників в процесі підвищення кваліфікації на прикладі післядипломної педагогічної освіти Франції, Великої Британії, Німеччини, США, Японії висвітлено в роботах О.А. Берегова та Г.В. Капосльоз [11, 12]. Автори навели основні проблеми набуття професійного педагогічного розвитку в системі міжнародної неперервної освіти, визначили ключових суб'єктів, які беруть участь у професійному розвитку науково-педагогічних працівників, форми організації заходів їхньої підготовки, підходи щодо формування програм навчання працівників ЗВО в системі післядипломної освіти, виокремили особливості й умови реалізації цих програм та з'ясували напрями щодо забезпечення їхньої ефективності.

Цікавим є досвід пропагування знань з інтелектуальної власності, що розпочинається із самого дитинства, на прикладі однієї із розвинених країн світу – Південної Кореї. За останні десятиліття ця країна зайняла лідируючі позиції в світовому масштабі в цілому ряді галузей економіки. Однією з ключових причин такого успіху вважають акценти уряду країни на навчанні в галузі ІВ і на дослідженнях та інноваціях. З 2012 року патентне відомство КІРО (Korean Intellectual Property Office) – Корейське відомство інтелектуальної власності) почало активно підтримувати університети в підготовці дослідників з практичними навичками в частині інтелектуальної власності.

Згідно з результатами «Міжнародного рейтингу цифрової конкурентоспроможності 2018» сильні сторони Південної Кореї в даній галузі розділі завдячують саме високим успіхам в освіті. З 2010 року в університеті Hongik організована підготовка магістрів за напрямку «Інтелектуальна власність» («Master of IP»). У програму навчання включені такі нові напрямки, як штучний інтелект, біотехнології і т.д. З 2018 року до програми навчання приєдналися університети Dankook і Dongkook. Корейські університети Yonsei і Сеульський національний університет займають лідируючі позиції в світовому масштабі за кількістю патентних заявок. 18 корейських університетів бере участь в міжнародному дослідницькому об'єднанні, сформованому в 2011 році навколо міста Daejeon. Там, наприклад, створена багатофункціональна дослідна лабораторія RAON, де проводяться новаторські

дослідження в фундаментальних науках і організуються спеціальні навчальні курси.

Отже, на даний час існують суттєві відмінності між зарубіжними та вітчизняною системами підготовкою кадрів в галузі ІВ, і взагалі в Україні недостатньо уваги приділяється освіті в сфері ІВ. Також, слід зазначити, що оновлення багажу знань передбачає постійне навчання в сфері ІВ і має важливе значення при створенні інфраструктури, необхідної для стимулювання розвитку інноваційних галузей та для успішного нарощування інноваційного потенціалу закладів вищої освіти.

**Постановка завдання.** Метою цієї роботи є аналіз сучасного стану підвищення кваліфікації викладачів ЗВО в сфері інтелектуальної власності в Україні.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Перебуваючи учасниками інноваційного процесу в закладі вищої освіти, викладачі за власною ініціативою або за завданням адміністрації закладу розробляють програми з навчальних дисциплін, посібники, монографії, створюють електронний імідж освітньої установи через сайт кафедри та ЗВО, готуються разом зі студентами для участі у різноманітних конкурсах та олімпіадах. І в низці цих подій поряд зі звичними справами викладач ЗВО повинен усвідомлювати, що він є не просто автором продукту творчої діяльності, а його власником або, в іншому випадку, користувачем інтелектуальної власності іншого автора. Незнання і недотримання закону про авторське право на результати інтелектуальної діяльності та засоби індивідуалізації призводять до неправомірного запозичення корисної інформації при складанні методичних матеріалів, порушення авторських прав працівника ЗВО при організації освітнього процесу, а заклад освіти може присвоювати практичні напрацювання працівника без будь-якої виплати йому винагороди.

Викладачі ЗВО повинні самі володіти знаннями з ІВ, а також допомагати орієнтувати студентів щодо охорони результатів їхньої творчої діяльності, які можуть відноситися до області авторського чи патентного права. Важливі зараз і так звані «нетрадиційні» об'єкти інтелектуальної власності - топології мікросхем, ноу-хау в сфері високих технологій, селекційні рішення і комерційні таємниці. Всі ці об'єкти підлягають управлінню та охороні як об'єкти інтелектуальної власності. Але важливим є і комерціалізація об'єктів ІВ, тобто,

продаж. Етапи охорони, набуття і комерціалізації об'єктів ІВ відносяться до процесу управління інтелектуальною власністю, який, за умов ефективності, дозволить вивести економіку країни на інноваційний шлях розвитку. Також, на отриманні знань учасниками освітнього процесу з інтелектуальної власності наголошує Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII «Про освіту» в ст. 42 «Академічна доброчесність».

У результатах досліджень Всесвітньої організації інтелектуальної власності (далі – ВОІВ) зазначено, що підготовка кадрів в галузі ІВ є складовою частиною загальної системи освіти та повинна включати: курси підвищення кваліфікації; підготовку патентних повірених; курси перепідготовки і т.п. [14]. Без пропаганди знань в сфері інтелектуальної власності не варто сподіватися на активний розвиток інновацій і технологій в країні. У своїх рекомендаціях ВОІВ наголошує на необхідності сприяння в Україні поширенню знань з інтелектуальної власності, орієнтованої на розвиток "культури" та рекомендує формувати "більшу обізнаність громадськості" щодо інтелектуальної власності завдяки наступним формам навчання [15].

**СТАЦІОНАРНЕ НАВЧАННЯ.** Очне підвищення кваліфікації (наприклад магістерські програми у ЗВО, або довгострокові курси та програми з інтелектуальної власності, що надають сертифікати). Навчання може включати не тільки лекції, а й написання проектів, які потребують поглибленого аналізу і обговорення в аудиторії конкретних проблемних питань, імітаційні вправи, ігрові ролі та виїзні заняття. Крім того, програми можуть включати експериментальний компонент.

**ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ.** У порівнянні з очною формою, дистанційне підвищення кваліфікації щодо управління та захисту інтелектуальної власності привабливе з огляду на свою здатність охопити велику кількість учасників у різних географічних регіонах і в різний час за відносно низьку вартість. Використання мультимедійних матеріалів, гіперпосилань, джерел, чатів, аудіо-та інструментів для відео-конференцій можуть додатково покращити результати навчання. Але дистанційне навчання, не забезпечує тісної взаємодії не тільки між викладачем та учасниками, але й серед учасників. Також, варто відзначити що дистанційне навчання за психотипом підходить не для всіх типів слухачів та викладачів. Також, важливо

пам'ятати про різний «цифровий» рівень розвитку користувачів.

#### ГРУПОВІ ФОРМИ НАЧАННЯ.

Навчання через семінари, тренінги можуть бути корисними, якщо мета полягає у підвищенні обізнаності щодо охорони і захисту інтелектуальної власності, але вони забезпечують підвищення обізнаності серед великої кількості різноманітної групи учасників, в той же час економічно ефективні, забезпечуючи ефективний засіб взаємодії з громадою та дають можливість організаторам звернутися до аудиторії, що шукає основну інформацію про управління та захист інтелектуальної власності.

**СТАЖУВАННЯ.** Такі навчання на робочому місці особливо корисні для надання конкретного досвіду для практиків та можливість на практиці застосувати свій досвід. Стажування дозволяють учасникам краще зрозуміти процес та процедурні вимоги до управління і захисту та забезпечення прав ІВ. Дійсно, вивчення матеріалів відбувається більш глибоко та ефективніше, коли слухачі мають відповідальність за свою роботу і коли відбувається співпраця з колегами. Особливо якщо це стажування в регіональних та міжнародних установах багатонаціональних корпорацій та офісів з передачі технологій в університети та інші науково-дослідні установи, особливо в офісах з інтелектуальної власності в розвинених країнах.

**АКАДЕМІЧНИЙ ОБМІН.** Більш стосується наукових установ для посилення співпраці та обміну. Програми академічного обміну можуть бути створені через академічні конференції, міжнародні семінари, короткострокові академічні візити та програми проживання. Ці домовленості стосуються експертів з розвинених країн для відвідування установ, що спеціалізуються на управлінні та захисті інтелектуальної власності.

**ПУБЛІЧНА ІНФОРМАЦІЯ.** Відкриті публікації корисні для великої кількості людей, тим самим надаючи можливість масового самонавчання (бібліотеки шкіл та університетів, інтернет-ресурси, преса та телевізійні програми для поширення знань та інформації, де організатори цих програм повинні ретельно продумати свою цільову аудиторію. Соціальні медіа (Facebook, блоги, YouTube тощо) де розміщується інформація про авторські права, останні питання та тенденції у сфері інтелектуальної власності в режимі реального часу. На сьогодні це найпоширеніший спосіб,

яким користуються викладачі ЗВО для збагачення своїх знань в сфері ІВ.

Також, на наш погляд, підвищення кваліфікації для викладачів ЗВО повинно бути направлене на поглиблення знань в сфері інтелектуальної власності за рахунок вивчення основних принципів «академічної доброчесності», створення, охорони, захисту та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в рамках підготовки до практичної діяльності випускників ЗВО та в галузі вищої освіти.

Чинне законодавство, що встановлює вимоги до підвищення кваліфікації викладачів ЗВО регламентується: Законами України "Про освіту" (ст. 59), "Про вищу освіту" (Стаття 60), Постановою КМУ від 21.08.2019 р. № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників», (далі–Постанова № 800) та «Про внесення змін до Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» № 1133 від 27.12.2019 р.

Постанова № 800 визначає, що обсяг навчання викладача ЗВО повинен бути не менше ніж 6 кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (далі–ЄКТС) на кожні 5 років. При цьому викладач ЗВО сам вирішує яким чином отримати ці кредити: він може пройти довгострокове навчання, яке принесе йому 6 кредитів вже у перший рік, або ж раз на рік проходити короткі одно- або двотижневі курси, які будуть приносити йому по 1-2 кредити.

Розглянемо які форми і види підвищення кваліфікації дозволені викладачам ЗВО згідно Постанови № 800: інституційна (полягає у навчанні в ЗВО та може бути очною (денною або вечірньою), заочною, дистанційною та мережевою), дуальна (тобто така, що поєднує навчання та роботу), на робочому місці, на виробництві (наприклад, набуття практичних навичок на підприємстві, установі чи в організації) тощо. При цьому, під час проходження підвищення кваліфікації такі форми можуть поєднуватись. Наприклад, викладач ЗВО може проходити курс, який передбачає використання як очних, так і дистанційних занять, за які нараховуються кредити ЄКТС.

*Основними* видами підвищення кваліфікації є: навчання за програмою підвищення кваліфікації (участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та стажування (тобто навчання

на робочому місці після або одночасно з теоретичною підготовкою для оволодіння практичними навичками). Дозволені також і *інші (додаткові)* види підвищення кваліфікації, такі як: участь у програмах академічної мобільності; наукове стажування; самоосвіта (інформальна освіта).

Згідно Постанови №800 суб'єктом підвищення кваліфікації може бути навчальний заклад (його структурний підрозділ); наукова установа; інша юридична чи фізична особа (в т. ч. фізична особа-підприємець, яка надає освітні послуги). Для підвищення кваліфікації можна звернутися до будь-якого суб'єкта – фізичної та юридичної особи, які здійснюють освітню діяльність та підвищують кваліфікацію. Це можуть бути й освітні он-лайн платформи, однак за умови визнання результатів такого підвищення кваліфікації вченою радою ЗВО.

Суб'єкт підвищення кваліфікації повинен мати: наявність інформації про нього у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань (далі ЄДР), зокрема шляхом подання безкоштовного запиту на веб-сайті Міністерства юстиції України; наявність веб-сайту суб'єкта підвищення кваліфікації, оприлюднення на ньому програм підвищення кваліфікації і їх відповідність вимогам законодавства; наявність зразка документа про підвищення кваліфікації та його оприлюднення суб'єктом підвищення кваліфікації на своєму вебсайті.

Наразі спільно з ВОІВ в Україні відбувається підготовка Проекту національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності (Київ, 06.11.2019 р.) далі – Стратегія, дозволить розпочати масштабну реформу цієї сфери. Впровадження Стратегії буде здійснюватися в три етапи. В ній наголошено, що для України вкрай важливі заходи щодо перепідготовки, підвищення кваліфікації для фахівців з питань інтелектуальної власності, управління інноваційною діяльністю для підрозділів з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності органів державної влади, вищих навчальних закладів, наукових установ, інших установ та організацій. Наголосимо, що саме перший етап Стратегії (у період 2020-2021 рр) передбачає відновлення системи перепідготовки та підвищення кадрів у сфері ІВ [16].

У процесі проведення дослідження нами було проведений аналіз, який висвітлює ситуацію на ринку освітніх послуг у сфері ІВ,

та визначено суб'єкти, що пропонують свої послуги. Перш за все, це низка профільних кафедр та освітніх центрів ЗВО, що провадять підготовку магістрів в галузі ІВ за спеціальностями різних напрямів (таблиця 1).

В результаті аналізу інформації, отриманої з вебсайтів цих кафедр, ми побачили, що всі вони здійснюють підготовку фахівців другого освітнього рівня «Магістр» в сфері ІВ. Але більшість готують випускників за спеціальністю 081 «Право» та спеціалізуються на підготовці фахівців з захисту прав інтелектуальної власності: адвокатів, нотаріусів, суддів, прокурорів, юрисконсультів, патентних повірених, слідчих, професіоналів державної служби, менеджери з права тощо. Заклади вищої освіти, що навчають за спеціальностями 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» та 073 «Менеджмент» готують здебільшого фахівців вузької тематики: для патентно-ліцензійних відділів, офісів трансферу технологій, відділів інноваційних технологій, державних і муніципальних установ.

Але підвищення кваліфікації у вигляді отримання освітнього ступеня «Магістр» та здобуття другого рівня вищої освіти не враховує підготовку викладачів ЗВО які формують компетентності в галузі ІВ у випускників різних спеціальностей, що на наш погляд виступає протиріччям між реальною ситуацією і потребою часу. Недоліком також вважаємо наявність обмеженої кількості пропозицій: або суто короткострокові курси обсягом (30 годин) або довгострокові (від 120 до 180 годин). Також звертаємо увагу на вузьку спеціалізацію пропозицій, так, наприклад, науково-освітній центр з інтелектуальної власності (м. Київ) займається забезпеченням освітніх і наукових програм і підвищенням кваліфікації, але тільки для співробітників державної системи охорони інтелектуальної власності.

Розміщена на вебсайтах кафедр інформація свідчить, що тільки половина ЗВО із переліку (м. Харків, м. Маріуполь, м. Черкаси) надають інформацію про можливість отримання підвищення кваліфікації в сфері ІВ, яка здебільшого відноситься до області права, і, на наш погляд, обмежує викладачів ЗВО України як у виборі знань як з різних предметних галузей так і у географічному сенсі.

Дану проблему (згідно Постанови № 800 Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року) вирішує можливість дистанційної форми

Таблиця 1

№ з/п	Кафедра	ЗВО	Спеціальність
1	Кафедра менеджменту інноваційного підприємництва і міжнародних економічних відносин	НЦІВТА І ПМІПО НТУ «ХПІ» Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»	076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність»
2	Кафедра інтелектуальної власності	Науково-освітній центр з інтелектуальної власності, Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка	081 «Право»
3	Кафедра інформаційного права та права інтелектуальної власності НТУ України	«Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського»	081 «Право»
4	Кафедра інтелектуальної власності та управління проектами	Національна металургійна академії України, м. Дніпро	073 «Менеджмент»
5	Кафедри інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін	Київський інститут інтелектуальної власності та права Національного університету "Одеська юридична академія"	081 «Право», 073 «Менеджмент»
6	Кафедра інтелектуальної власності та цивільно-правових дисциплін	Центр інтелектуальної власності, інноватики та управління проектами Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького	081 «Право»
7	Навчально-науковий інститут права	Сумський державний університет	081 «Право»
8	Кафедра креативної педагогіки й інтелектуальної власності	Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків).	073 «Менеджмент»
9	Кафедра економічної теорії та підприємництва	Приазовський державний технічний університет м. Маріуполь	076 «Підприємство, торгівля та біржова діяльність»

підвищення кваліфікації. Наразі в Україні, існує можливість дистанційного навчання в міжнародних, державних і приватних установах (таблиця 2).

Окремо слід наголосити, що більшість дистанційних курсів підвищення кваліфікації мають короткострокові програми або направлені на особливу категорію слухачів, наприклад: семінар навчання кандидатів у патентні повірені або курси підвищення кваліфікації окремим категоріям осіб (депутатам Верховної Ради України, адвокатам, працівникам митних та податкових органів); міжнародну школу з інтелектуальної власності для медіаторів та ін.

Отже, ми бачимо що представлений вітчизняний ринок освітніх послуг у сфері ІВ є фрагментарним та недостатнім для формування

компетентностей у викладачів ЗВО різних спеціальностей, через що вони самостійно повинні визначатися щодо конкретних форм, видів, напрямків і суб'єктів надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації. Бажаючим підвищити свою кваліфікацію в галузі ІВ слід самостійно звертати увагу та детально вивчати всі запропоновані умови програм, вартість та форму навчання.

Наразі більшу популярність завойовує дистанційне навчання. Особливо незамінним воно виявилось у період світової пандемії 2020. Але все ж таки, на нашу думку, найоптимальнішим варіантом для підвищення кваліфікації в сфері ІВ є змішаний та дуальний формати, які поєднують очну і дистанційну форми навчання та використовують найрізноманітніші методи практичного

Таблиця 2

№ з/п	Суб'єкт	Назва	Посилання
1.	Академія ВОІВ	DL101 "Загальний курс з питань інтелектуальної власності";	<a href="https://www.wipo.int/academy/ru/courses/distance_learning/">https://www.wipo.int/academy/ru/courses/distance_learning/</a>
2.	Інститут інтелектуальної власності	Курси з основ інтелектуальної власності та комерціалізації результатів наукових трудов.	<a href="https://ukrpatent.org/uk/news/main/education-ip-ukrpatent-29012020">https://ukrpatent.org/uk/news/main/education-ip-ukrpatent-29012020</a>
3.	Державна організація «Національний офіс інтелектуальної власності» (НОІВ)	Кафедра підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері інтелектуальної власності	<a href="http://nipo.org.ua/activity/pidgotovka-perepidgotovka-ta-pidvischennya-kvalifikacii-fakhivciv-v-sferi-intelektualnoi">http://nipo.org.ua/activity/pidgotovka-perepidgotovka-ta-pidvischennya-kvalifikacii-fakhivciv-v-sferi-intelektualnoi</a>
4.	Український інститут інформаційних технологій в галузі освіти НТІУ «КПІ» (УІТО)	Курс з основ інтелектуальної власності	<a href="http://www.uuite.kpi.ua">www.uuite.kpi.ua</a>
5.	IP Academy Національний навчальний центр інтелектуальної власності. Навчальний проект Укрпатенту	Курс надання спеціальних знань у галузі ІВ та медіації особам, що мають вищу освіту	<a href="https://www.schoolandcollegelisting.com/UA/Kyiv/103326894452643/IP-Academy---">https://www.schoolandcollegelisting.com/UA/Kyiv/103326894452643/IP-Academy---</a> Національний-навчальний-центр-інтелектуальної-власності
6.	Патентно-юридична «Компанія«СІОН»	Навчальна програма «Бізнес і інтелектуальна власність», Дистанційні курси з отриманням Британської диплома або сертифіката про підвищення кваліфікації	<a href="https://sion.ua/ru/training/">https://sion.ua/ru/training/</a>
7.	Освітня платформа-Legal High School	Школа з інтелектуальної власності	<a href="https://lhs.net.ua/school/shkola-z-intelektualnoi-vlasnosti/">https://lhs.net.ua/school/shkola-z-intelektualnoi-vlasnosti/</a>

навчання. З успіхом застосовуються традиційні, так і інтерактивні методи: лекційні лабораторії, комп'ютерні презентації, комп'ютерне навчання та навчання через Інтернет.

На прикладі кафедри креативної педагогіки та інтелектуальної власності (КПІВ) Української інженерно-педагогічної академії (УІПА) м. Харків розглянемо організацію курсів підвищення кваліфікації для викладачів ЗВО в галузі ІВ. Співробітниками кафедри розроблені робочі програми до підвищення кваліфікації в сфері ІВ за акредитованою освітньою програмою «Управління інтелектуальною власністю», що дозволяють вибудовувати досить гнучкі індивідуальні траєкторії навчання завдяки модульності побудови програм і варіативності вибору модулів.

Реєстрація осіб для проходження курсів підвищення кваліфікації відбувається шляхом використання сайту кафедри: [uipa.edu.ua](http://uipa.edu.ua) (розділ «Навчання», підрозділ «Факультети та кафедри» / «Кафедра креативної педагогіки і інтелектуальної власності» / «Підвищення

кваліфікації». В межах колективної форми навчання за замовленням закладів освіти можливо обрати семінари, семінари-тренінги, майстер-класи або стати учасниками лекцій-практикумів, брейн-рингів тощо з різною кількістю годин та з різною кількістю слухачів.

Таким чином, виходячи з положень Стратегії та законодавчих вимог, кафедрою підготовлено програми підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників ЗВО у сфері ІВ відповідно до освітньої програми «Управління інтелектуальною власністю» на 30, 60 та 180 годин, які представлені на сайті кафедри. Для прикладу: програма на 180 – годин розрахована на 6 кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (СКТС). Курс триває: 6 тижнів (очно-дистанційна форма навчання). 60 годин – заняття з викладачами академії кафедри у м. Харків (очна форма навчання) та 120 годин – індивідуальна робота учасника програми на платформі Moodle (дистанційна



форма навчання). Підвищення кваліфікації закінчується захистом випускної роботи, оприлюдненням інформації на сайті кафедри та отриманням свідоцтва [13, 17].

В даний час відбуваються важливі зміни ролі ІВ в системі економічних відносин. Знання в сфері ІВ перетворилися в основний ресурс економічного розвитку закладів освіти та країни в цілому. У цих умовах випускники ЗВО всіх спеціальностей повинні супроводжувати і виводити на ринок передові інновації та завдяки отриманим компетентностям в сфері інтелектуальної власності, керувати інтелектуальним продуктом у різних областях знань: при здійсненні міжнародного співробітництва; при створенні наукомістких і капіталомістких сучасних технологій, в яких об'єкти інтелектуальної власності є основою для їх здійснення і виведення їх на вітчизняний та зарубіжний ринок інновацій; при розробці інноваційних проектів в будь-якій галузі науки і техніки, а також надавати допомогу в управлінні майновими правами авторам музичних, художніх і інших оригінальних творів і т.д.

Отже, проведений аналіз дає підстави для наступних **висновків**:

1. В Україні існує нагальна необхідність упровадження в навчальному процесі закладів вищої освіти дисциплін, які давали б основи знань стосовно інтелектуальної діяльності людини та охорони отриманих у цьому процесі продуктів.

2. Для забезпечення даної вимоги потрібно створити ефективну систему підготовки компетентних фахівців у сфері ІВ,

#### **Список використаних джерел:**

1. Орлюк О. Освіта з інтелектуальної власності у системі вищої освіти України: проблеми та завдання / О. Орлюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2019. – № 6. – С. 148–159.

2. Інновації у вищій освіті: вітчизняний і зарубіжний досвід : навч. посіб. / І. В. Артьомов, І. П. Студеняк, Й. Й. Головач, А. В. Гусь. – Ужгород : ПП «АУТДОР-ШАРК», 2015. – 360 с. (Серія «Євроінтеграція: український вимір». Вип. 23).

3. Цибульов П. М. Підготовка та підвищення кваліфікації спеціалістів і пропаганда знань у сфері інтелектуальної власності / П. М. Цибульов // Наука та інновації. – 2007. – Т. 3, № 4. – С. 31–33.

4. Бошицький Ю. Л. Оптимізація національної освіти у сфері інтелектуальної власності: сучасні вимоги та основні тенденції / Ю. Л. Бошицький // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 2. – С. 227–233.

5. Ісаєнко О. В. Аналіз ефективності впровадження моделі управління правовим

запровадивши передові зарубіжні та вітчизняні технології підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України.

3. Необхідно активніше використовувати можливості змішаного та дуального форматів, які поєднують очну і дистанційну форми навчання та використовують найрізноманітніші методи практичного навчання та ефективні сучасні інструменти, які зараз надає Інтернет (навчальні оболонки, відеоплатформи), та різноманітні форми освітнього процесу: семінари, тренінги, майстер-класи, лекції-практикуми, брейн-ринги, креативні творчі заходи тощо.

4. Задля формування компетентностей у викладачів ЗВО різних спеціальностей та їх випускників потрібно розширити географію та урізноманітнити пропозиції спеціальностей на ринку підвищення кваліфікації та підготовки фахівців з інтелектуальної власності в Україні.

З метою формування достатньої кількості професіоналів в сфері ІВ і забезпечення конкурентоспроможних, в порівнянні з бізнесом, умов для їх роботи в наукових і освітніх організаціях **перспективним напрямом подальших наших досліджень** вважаємо теоретико-методичне та змістовне обґрунтування окремих продуктів, що стосуються підвищення кваліфікації викладачів ЗВО в сфері ІВ та спрямовані на формування певних спеціальних компетентностей і розвиватимуть систему підтримки знань з інтелектуальної власності випускників ЗВО.

захистом результатів інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників післядипломної освіти / О. В. Ісаєнко // Вісник Черкаського університету. – 2015. – № 37 (370). – С. 54–65.

6. Орлюк О. П. Про розробку політики з інтелектуальної власності в національних університетах та роль профільних кафедр з інтелектуальної власності / О. П. Орлюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2017. – № 5. – С. 61–68.

7. Мосов С. П. Інтелектуальна власність у системі освіти і науки (на прикладі Черкаського державного технологічного університету) [Електронний ресурс] / С. П. Мосов. – Дата звернення 05.03.2020 р. Режим доступу : [http://www.uipv.org/i\\_upload/file/16122014-mosov.pdf](http://www.uipv.org/i_upload/file/16122014-mosov.pdf)

8. Управління підготовкою фахівців у сфері інтелектуальної власності: трансформації на сучасному етапі [Електронний ресурс] / М. І. Лазарев [та ін.] // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Харків : Магістр, 2017.

– № 1 (51). – Дата звернення 30.03.2020р. Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/5/01.pdf>

9. Освіта в сфері інтелектуальної власності як умова сталого розвитку держави / В. Е. Лунячек [та ін.] // *ScienceRise : Pedagogical Education*. – 2017. – № 11 (19). – С. 4-9.

10. Лунячек В. Е. Формування компетентності в сфері захисту прав інтелектуальної власності у працівників закладів загальної середньої освіти в процесі підвищення кваліфікації / В. Е. Лунячек, Н. П. Рубан // *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. – 2019. – № 63. – С. 16–28. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ripo\\_2019\\_63\\_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ripo_2019_63_4).

11. Берегова О. А. Міжнародний досвід професійного розвитку педагогічних працівників / О. А. Берегова // *Молодий вчений*. – 2017. – № 10. – С. 397–401. – Дата звернення 25.03.2020р. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv\\_2017\\_10\\_93](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_93).

12. Капосльоз Г. В. Зарубіжний досвід професійного розвитку науково-педагогічних працівників в системі післядипломної освіти / Г. В. Капосльоз, В. М. Невмержицький, О. О. Рибчук, О. Д. Розумний // *Військова освіта : зб. наук. праць*. – Київ, 2016. – № 2(34). – С. 93-103. – Дата звернення 25.03.2020р. Режим доступу : <file:///C:/Users/Admin/Downloads/170116-376680-2-PB.pdf>

13. Annual Report 2018. Korean Intellectual Property Office. April 2019. [Електронний ресурс]. – Дата звернення 05.03.2020р. Режим доступу <https://www.wipo.int/export/sites/www/pct/guide/en/gdvol2/annexes/kr.pdf>.

14. World Intellectual Property Indicators 2018. WIPO (World Intellectual Property Organization). 2018.

15. Yu, Peter K. Intellectual Property Training and Education for Development / Yu, Peter K. // *American University International Law Review*. – 2012. – Т. 28, № 1. – Рр. 311–353. – Дата звернення 10.03.2020р. Режим доступу <https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1779&context=auilr>.

16. Національна стратегія у сфері інтелектуальної власності на період 2020 – 2025 рр. [Електронний ресурс]. – Дата звернення 12.03.2020р. Режим доступу : [https://drive.google.com/file/d/1oqjabxZiTempwJjaZsO1NoLt7fvP\\_qxj/view](https://drive.google.com/file/d/1oqjabxZiTempwJjaZsO1NoLt7fvP_qxj/view).

17. Підвищення кваліфікації «Управління інтелектуальною власністю» : робоча навч. програма з опанування та використання методики управління об'єктами інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Дата звернення 10.03.2020р. Режим доступу [http://kpis.uipa.edu.ua/?page\\_id=1956&lang=uk](http://kpis.uipa.edu.ua/?page_id=1956&lang=uk).

#### References.

1. Orliuk, O 2019, 'Osvita z intelektualnoi vlasnosti u systemi vyshchoi osvity Ukrainy: problemy ta zavdannia'[Intellectual property education in the system of higher education of Ukraine: problems and

tasks], *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*, no. 6, pp. 148-159.

2. Artomov, IV, Studeniak, IP, Holovach, YI & Hus, AV 2015, *Innovatsii u vyshchii osviti: vitchyzniani i zarubizhnyi dosvid*, [Innovations in higher education: domestic and foreign experience] AUTDOR-ShARK, Uzhhorod.

3. Tsybulov, PM 2007, 'Pidhotovka ta pidvyshchennia kvalifikatsii spetsialistiv i propahanda znan u sferi intelektualnoi vlasnosti' [Training and advanced training of specialists and promotion of knowledge in the field of intellectual property], *Nauka ta innovatsii*, vol. 3, no. 4, pp. 31-33.

4. Boshytskyi, YuL 2014, 'Optymizatsiia natsionalnoi osvity u sferi intelektualnoi vlasnosti: suchasni vymohy ta osnovni tendentsii' [Optimization of national education in the field of intellectual property: current requirements and main trends], *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, no. 2, pp. 227-233.

5. Isaienko, OV 2015, 'Analiz efektyvnosti vprovadzhennia modeli upravlinnia pravovym zakhystom rezultativ intelektualnoi diialnosti naukovopedahohichnykh pratsivnykiv pislidyplomnoi osvity' [Analysis of the effectiveness of the management model implementation of results legal protection of intellectual activity of research and teaching staff of postgraduate education], *Visnyk Cherkaskoho universytetu*, no. 37 (370), pp. 54-65

6. Orliuk, OP 2017, 'Pro rozrobku polityky z intelektualnoi vlasnosti v natsionalnykh universytetakh ta rol profilnykh kafedr z intelektualnoi vlasnosti' [About the development of intellectual property policy in national universities and the role of specialized departments of intellectual property], *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*, no. 5, pp. 61-69.

7. Mosov, SP n.d., *Intelektualna vlasnist u systemi osvity i nauky (na prykladi Cherkaskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu)* [Intellectual property in the system of education and science (on the example of Cherkasy State Technological University)], viewed 5 March 2020, <[http://www.uipv.org/i\\_upload/file/16122014-mosov.pdf](http://www.uipv.org/i_upload/file/16122014-mosov.pdf)>.

8. Lazarev, MI et al. 2017, 'Upravlinnia pidhotovkoiu fakhivtsiv u sferi intelektualnoi vlasnosti: transformatsii na suchasnomu etapi'[Management of training of specialists in the field of intellectual property: transformation at the present stage], *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, Mahistr, Kharkiv, no. 1 (51), viewed 30 March 2020, <<http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2017-1/doc/5/01.pdf>>.

9. Luniachek, VE et.al. 2017, 'Osvita v sferi intelektualnoi vlasnosti yak umova staloho rozvytku derzhavy'[Education in the field of intellectual property as a condition for sustainable development of the state], *ScienceRise : Pedagogical Education*, no. 11 (19), pp. 4-9.

10. Luniachek, VE & Ruban, NP 2019, 'Formuvannia kompetentnosti v sferi zakhystu prav intelektualnoi vlasnosti u pratsivnykiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity v protsesi pidvyshchennia

kvalifikatsii'[Formation of competence in the field of protection of intellectual property rights in employees of general secondary education institutions in the process of professional development], *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*, no. 63, pp. 16-28.

11. Berehova, OA 2017, 'Mizhnarodnyi dosvid profesiinoho rozvytku pedahohichnykh pratsivnykiv' [International experience of professional development of pedagogical workers], *Molodyi vchenyi*, no. 10, pp. 397-401, viewed 25 March 2020, <[http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv\\_2017\\_10\\_93](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_10_93)>.

12. Kaposlyoz, GV, Kaposlyoz, GV, Nevmerzhitsky, VM, Rybchuk, OO & Rozumnyi, OD 2016, 'Zarubizhnyi dosvid profesiinoho rozvytku naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv v systemi pislidyplomnoi osvity'[Foreign experience of professional development of scientific and pedagogical workers in the system of postgraduate education], *Viiskova osvita*, Kyiv, no. 2 (34), pp. 93-103, viewed 25 March 2020, <<file:///C:/Users/Admin/Downloads/170116-376680-2-PB.pdf>>.

13. Annual Report 2018. Korean Intellectual Property Office 2019, viewed 5 March 2020, <<https://www.wipo.int/export/sites/www/pct/guide/en/gdvol2/annexes/kr.pdf>>.

14. *World Intellectual Property Indicators 2018. WIPO (World Intellectual Property Organization) 2018.*

15. Peter, YuK 2012, 'Intellectual Property Training and Education for Development', *American University International Law Review*, vol. 28, no. 1, pp. 311-353, viewed 10 March 2020, <<https://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1779&context=auilr>>.

16. Natsionalna stratehiia u sferi intelektualnoi vlasnosti na period 2020-2025 rokiv 2019, [National strategy in the field of intellectual property for the period 2020 - 2025] viewed 12 March 2020, <[https://drive.google.com/file/d/1oqjabxZiTempwJJaZsO1NoLt7fvP\\_qxj/view](https://drive.google.com/file/d/1oqjabxZiTempwJJaZsO1NoLt7fvP_qxj/view)>.

17. Pidvyshchennia kvalifikatsii Upravlinnia intelektualnoiu vlasnistiu: Robocha navchalna prohrama z opanuvannia ta vykorystannia metodyky upravlinnia ob'ektamy intelektualnoi vlasnosti n.d. [Advanced training "Intellectual Property Management": working textbook. program for mastering and using the methodology of management of intellectual property], viewed 10 March 2020, <[http://kpis.uipa.edu.ua/?page\\_id=1956&lang=uk](http://kpis.uipa.edu.ua/?page_id=1956&lang=uk)>.

*Стаття надійшла до редакції 15.04.2020 р.*